

УДК 355.5

О. П. Флорін, С. О. Стародубцев, О. С. Левчук

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТРУКТУРНОГО ПІДХОДУ ДО СИНТЕЗУ СИСТЕМИ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК

Розглянуто питання застосування функціонально-структурного підходу до побудови системи бойової підготовки внутрішніх військ МВС України. Запропоновано варіант побудови системи бойової підготовки внутрішніх військ МВС України, визначено її структуру, склад елементів та підсистем.

Ключові слова: система, бойова підготовка, внутрішні війська, функція, структура.

Постановка проблеми. На сьогодні в органах управління внутрішніх військ, а також у документах нормативного і науково-методичного характеру, що ними видаються, значного поширення набуло поняття “система бойової підготовки”, під яким розуміється певна сукупність сил, нормативних основ та заходів, що спрямовані на виконання завдань бойової підготовки (БП) військ.

Однак, незважаючи на важливість зазначеного питання для внутрішніх військ МВС України, ні в керівних документах, ні в документах науково-методичного характеру, на жаль, немає чіткого і науково обґрунтованого визначення наведеного поняття. Крім того, дотепер не визначено структуру системи бойової підготовки (СБП), склад та функції її підсистем та елементів, не розкрито мережу зв'язків між ними тощо. Це породжує певні проблеми, пов'язані з неоднозначністю та неточністю тлумачень, нечіткістю визначень як завдань, так і складників зазначеної системи.

Наслідками такого підходу можуть стати системні помилки в організації процесів БП, у визначенні завдань та способів їх реалізації, розподілі функцій між виконавцями й органами управління. Тому розроблення основних положень щодо надання науково обґрунтованого визначення поняття “система бойової підготовки” внутрішніх військ, визначення її структури і порядку функціонування є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними документами, що визначають завдання бойової підготовки, зміст заходів, склад сил та засобів БП (тобто, фактично, деякі складники СБП), є відповідні накази командувача ВВ [1–4]. Проте у зазначених документах бракує чіткого й обґрунтованого визначення системи бойової підготовки, не розкриваються її структура, завдання та функції.

Метою статті є розроблення основних положень з науково-методичного обґрунтування поняття “система бойової підготовки” внутрішніх військ із застосуванням функціонально-структурного підходу визначення структури та функцій системи у цілому й окремих її елементів.

Виклад основного матеріалу. Під бойовою підготовкою розуміють систему заходів щодо навчання та виховання особового складу, бойового злагодження підрозділів, частин, з'єднань для виконання службово-бойових (бойових) завдань відповідно до їх службово-бойового призначення у мирний і воєнний час [1; 5].

Метою бойової підготовки є формування у особового складу необхідних у службово-бойовій діяльності знань, умінь та навичок, виховання у військовослужбовців високих морально-бойових якостей. Мета БП досягається шляхом вирішення таких основних завдань [1]:

– виконання заходів щодо підтримання бойової готовності до виконання завдань під час надзвичайних обставин та в умовах надзвичайного стану;

– підтримання злагодженості дій органів управління, взаємодії з органами місцевого самоврядування, територіальними органами Міністерства внутрішніх справ та інших міністерств і відомств;

– підготовка підрозділів частин і з'єднань, тимчасових військових формувань до вмілих та рішучих дій під час виконання службово-бойових завдань.

Очевидно, що комплексне вирішення визначених завдань є можливим і доцільним в рамках однієї системи бойової підготовки, оскільки сукупності об'єктів, органів та засобів БП, із яких вона складається, властиві основні ознаки та характерні риси великих систем [6]:

– наявність мети функціонування, що

відображує основне призначення системи, визначені цілі для кожної підсистеми й етапу функціонування, при цьому цілі підсистем підпорядковані загальносистемним цілям;

– цілісність, яка проявляється у тому, що властивості системи залежать від властивостей усіх елементів, що входять до неї, але не є їх сумою, тобто системі притаманні якісно нові властивості;

– наявність ієрархічної структури, що складається з кількох рівнів підсистем та елементів;

– наявність розгалуженої мережі стійких, суттєвих інформаційних, енергетичних та фізичних зв'язків між підсистемами, елементами та їх властивостями, що перевищують за потужністю зв'язки цих об'єктів із зовнішнім середовищем;

– наявність управління, що являє собою процес цілеспрямованого впливу на систему.

Для дослідження структури та функцій СБП скористаємося функціонально-структурним підходом (ФСП) [6], який ґрунтується на припущенні первинності функціонального призначення системи у відношенні до її структурної організації. Іншими словами, структура системи визначається функціями, які вона повинна виконувати.

ФСП до побудови будь-якої системи передбачає:

– аналіз завдань, що вирішуються у рамках системи;

– визначення цільової функції системи;

– декомпозицію цільової функції на функції більш низького порядку (визначення й обґрунтування основних та додаткових функцій);

– формування елементів структури системи відповідно до заданих функцій;

– визначення взаємозв'язків між структурними елементами системи та порядку їх взаємодії;

– визначення ролі та місця структурних елементів у досягненні цільової функції системи;

– встановлення порядку функціонування системи в цілому та її взаємодії з навколишнім середовищем.

Основу опису функціонально-структурної організації складає дерево функцій, що являє собою багаторівневу декомпозицію цільової функції системи і визначення й обґрунтування основних та додаткових функцій. Виходячи з визначення мети її функціонування [7; 8] цільова функція СБП F_0 відповідає меті функціонування системи – досягнення визначеного ступеня підготовленості особового складу до виконання службово-бойових (бойових завдань).

Основні функції відображують орієнтацію системи і являють собою сукупність макрофункцій, що реалізуються системою. Для СБП основними функціями будуть: F_1 – навчання та виховання особового складу; F_2 – управління БП; F_3 – усебічне забезпечення БП. Їх подальша декомпозиція і визначення додаткових функцій відображують проблемну орієнтацію і спеціалізацію конкретної системи. Дерево функцій СБП зображено на рис. 1.

Цільова функція F_0 досягається шляхом реалізації трьох основних функцій:

F_1 – навчання та виховання;

F_2 – управління БП;

F_3 – усебічне забезпечення засобами БП.

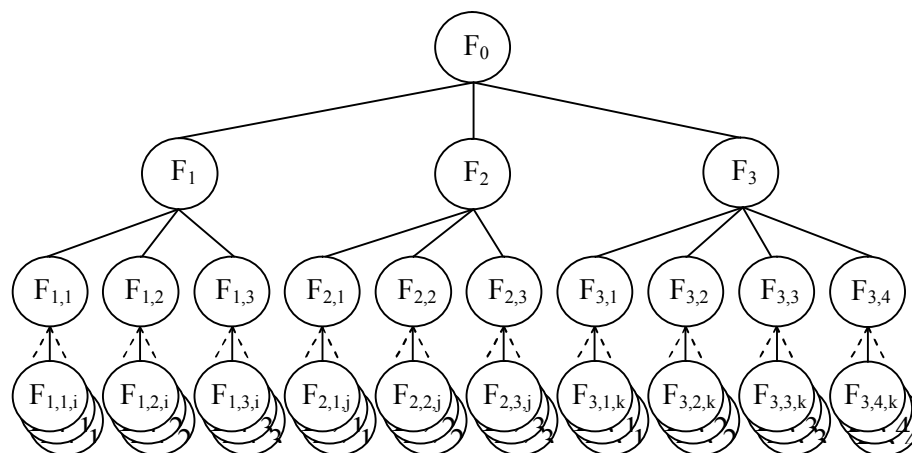

Рис. 1. Дерево функцій системи бойової підготовки

Функція F_1 реалізується шляхом виконання таких функцій:

$F_{1,1}$ – підготовка військовослужбовців та фахівців;

$F_{1,2}$ – підготовка органів управління;

$F_{1,3}$ – підготовка підрозділів.

Функція F_2 може бути досягнута через такі функції:

$F_{2,1}$ – планування БП;

$F_{2,2}$ – організація БП;

$F_{2,3}$ – контроль за ходом БП.

Відповідно функція F_3 досягається шляхом виконання таких функцій:

$F_{3,1}$ – забезпечення навчальними об'єктами і технічними засобами навчання;

$F_{3,2}$ – забезпечення озброєнням, спеціальною технікою, засобами зв'язку та інженерно-технічними засобами охорони;

$F_{3,3}$ – забезпечення військовим навчальним майном;

$F_{3,4}$ – забезпечення навчально-методичними матеріалами.

Подальша декомпозиція визначених функцій дозволяє виділити функції третього рівня:

$F_{1,1,i}$, $F_{1,2,i}$, $F_{1,3,i}$ – відповідно підготовка військовослужбовців та фахівців, підготовка органів управління та підготовка підрозділів до виконання i -го службово-бойового (бойового) завдання;

$F_{2,1,j}$, $F_{2,2,j}$, $F_{2,3,j}$ – відповідно планування, організація та контроль за ходом j -го заходу БП;

$F_{3,1,k}$, $F_{3,2,k}$, $F_{3,3,k}$, $F_{3,4,k}$ – відповідно забезпечення k -ми навчальними об'єктами і технічними засобами навчання, озброєнням,

спеціальною технікою, засобами зв'язку та інженерно-технічними засобами охорони, військовим навчальним майном, навчально-методичними матеріалами.

Аналіз дерева функцій СБП дозволяє в її структурі виділити базові складники – підсистеми та структурні елементи, визначити взаємозв'язки між структурними елементами системи та порядок їх взаємодії. Для СБП такими основними підсистемами будуть: *підсистема навчання та виховання, підсистема управління та підсистема забезпечення.*

1. Підсистема навчання та виховання.

Залежно від завдань, які стоять перед військами в цілому, управлінням ТрК, військовими частинами й окремими підрозділами, вона забезпечує набуття особовим складом потрібних знань, умінь та навичок, а також морально-вольових якостей для досягнення необхідного ступеня підготовленості особового складу.

Завдання підсистеми навчання та виховання реалізуються шляхом проведення занять та інших визначених заходів у процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації об'єктів підготовки (рис. 2).

Підготовка внутрішніх військ до виконання поставлених завдань у рамках підсистеми навчання та виховання здійснюється за трьома напрямками:

- підготовка військовослужбовців та фахівців;
- підготовка органів управління;
- підготовка підрозділів.

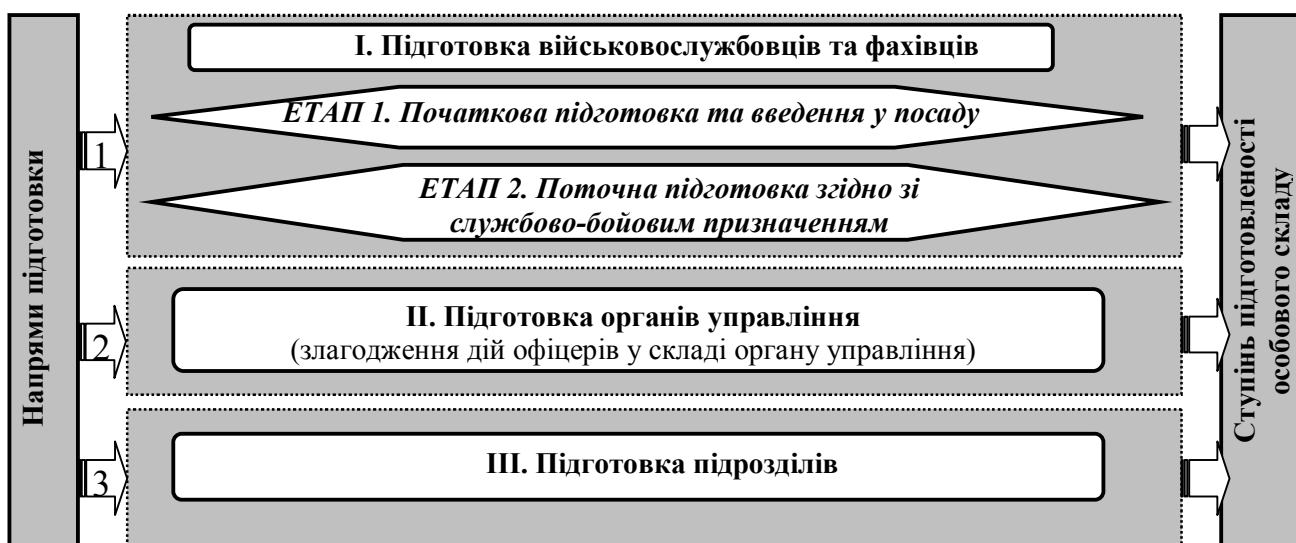

Рис. 2. Структура підсистеми навчання та виховання

Підготовка військовослужбовців та фахівців включає в себе підготовку різних категорій військовослужбовців (офіцерів, військовослужбовців військової служби за контрактом, сержантів і солдатів строкової служби), а також фахівців з числа службовців і робітників. Підготовка зазначених категорій здійснюється у два етапи: 1-й – початкова підготовка та введення у посаду; 2-й – поточна підготовка згідно зі службово-бойовим призначенням.

Підготовка органів управління спрямована на подальше вдосконалювання злагодженості й оперативності у роботі командирів і штабів у разі приведення військ у вищі ступені бойової готовності, здійснення стійкого управління військовими частинами та підрозділами під час виконання службово-бойових (бойових) завдань за призначенням, а також на організацію їх всебічного забезпечення та взаємодії.

Підготовка підрозділів до виконання ними завдань проводиться з урахуванням особливостей бойового призначення, умов виконання службово-бойових завдань згідно з діючими програмами навчання. Вона передбачає послідовну підготовку військовослужбовців у складі підрозділу та злагодження дій підрозділів і частини у цілому.

Вона базується на індивідуальній підготовці військовослужбовців.

2. Підсистема управління бойовою підготовкою. Вона забезпечує ефективне функціонування СБП шляхом своєчасного реагування на вплив зовнішніх чинників.

Основними функціями підсистеми управління БП є:

- планування заходів БП;
- організація бойової підготовки, що включає постановку завдань, доведення їх до всіх категорій особового складу, а також організацію виконання заходів БП відповідно до вимог керівних та нормативно-методичних документів;
- здійснення контролю за ходом бойової підготовки, підбиття підсумків БП.

Управління здійснюється суб'єктом управління і спрямоване на об'єкт управління (рис. 3).

Визначені функції реалізуються суб'єктами управління до об'єктів управління через заходи БП та засоби навчання за допомогою нормативно-методичної бази, що визначає порядок їх застосування. До неї належать керівні документи щодо організації бойової підготовки у військах та документи з планування, організації й обліку БП, які відпрацьовуються на всіх структурних рівнях СБП.

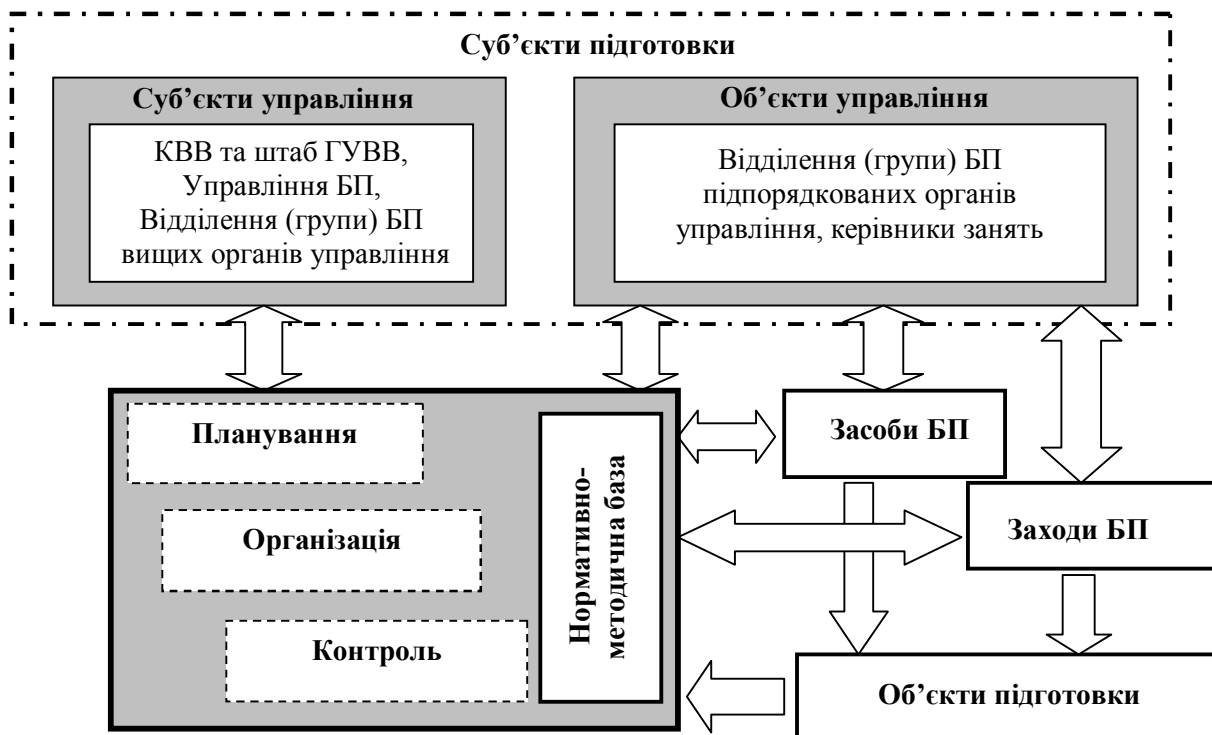

Рис. 3. Підсистема управління бойовою підготовкою

Від об'єктів управління здійснюється зворотній зв'язок із суб'єктами управління шляхом подання донесень і звітів з результатами контролю та підбиття підсумків бойової підготовки.

До суб'єктів управління відносять органи управління БП, а саме командувач ВВ та штаб ГУВВ, управління БП і відділення (групи) БП вищих органів військового управління.

До об'єктів управління належать відділення (групи) бойової підготовки підпорядкованих органів управління та керівники занять.

Суб'єкти управління разом з об'єктами управління складають суб'єкти підготовки – органи, що здійснюють управління і безпосереднє виконання заходів бойової підготовки.

До заходів БП відносять збори, командно-штабні військові ігри, командно-штабні навчання, тактичні і тактико-спеціальні навчання, заняття та тренування.

До засобів БП належать матеріальні засоби, що використовуються під час виконання заходів БП.

Об'єкти підготовки – військовослужбовці і цивільні особи підрозділів та військових частин, з якими здійснюється навчання, а саме:

- офіцери ГУВВ, управлінь частин і з'єднань;
- командири батальйонів, рот та їх заступники, командири взводів;
- військовослужбовці військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського складу;
- військовослужбовці строкової служби;
- фахівці з числа службовців та робітників.

3. Підсистема забезпечення бойової підготовки. До неї входять штатні озброєння і військова техніка частин та підрозділів, а також навчальна матеріально-технічна база бойової підготовки (НМТБ), від наявності та якості яких певною мірою залежить ступінь досягнення мети БП.

Навчальна матеріально-технічна база бойової підготовки являє собою сукупність матеріальних і технічних засобів, які використовуються для навчання та виховання особового складу, злягодження варт, військових нарядів, екіпажів і підрозділів, частин та їх органів управління.

Вона містить:

- навчальні об'єкти і класи з технічними засобами навчання;

– озброєння, спеціальну техніку, засоби зв'язку та інженерно-технічні засоби охорони;

– військово-навчальне майно;

– навчально-методичні матеріали.

За своїм характером, призначенням, обсягом відпрацювання завдань, місцем розташування НМТБ поділяється на ротну, приказармену, полігонну, класну НМТБ та НМТБ фізичної підготовки.

Висновки

Аналіз бойової підготовки частин і підрозділів ВВ свідчить, що її можна подати як систему організованих і цілеспрямованих заходів, що розташовані на різних ієрархічних рівнях, взаємодіють один з одним і мають спільну мету – забезпечення всебічної підготовки особового складу військ до виконання службово-бойових завдань. Навчальні заходи для навчання різних категорій військовослужбовців, злягодження підрозділів, частин і органів управління (штабів) здійснюються взаємопов'язано, у рамках системи бойової підготовки.

Виходячи з викладеного вище під **системою бойової підготовки** будемо розуміти сукупність сил, засобів та заходів, які взаємопов'язані у єдиному процесі формування у особового складу знань, умінь, навичок та морально-психологічних якостей, необхідних у службово-бойовій діяльності, на основі єдиної нормативно-методичної бази.

Визначено, що основними компонентами СБП є: підсистема управління, підсистема навчання та виховання і підсистема забезпечення бойової підготовки. Розглянуто варіант побудови системи бойової підготовки, визначено склад, завдання і функції складників СБП та її підсистем.

Запропонований ФСП до побудови системи бойової підготовки внутрішніх військ дозволяє здійснювати аналіз процесів, що відбуваються в системі, виявляти закономірності її розвитку та функціонування, виявляти “слабкі місця” та розробляти заходи щодо підвищення ефективності її функціонування.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на деталізацію й обґрунтування складу структурних елементів СБП, дослідження їх функцій та порядку функціонування системи у цілому.

Список використаних джерел

1. Про затвердження та введення в дію Організаційно-методичних вказівок командувача внутрішніх військ МВС України з підготовки військ на 2013 рік [Текст] : наказ командувача внутрішніх військ МВС України від 07.12.2013 р. № 558. – 39 с.
2. Методичні рекомендації з планування бойової та спеціальної підготовки / УБ та СП ГУВВ МВС України. – К., 2000. – 28 с.
3. Про вдосконалення системи бойової та спеціальної підготовки у внутрішніх військах МВС України [Текст] : вказівка командувача ВВ МВС України від 16.06.2010 р. № 185. – 16 с.
4. Методичний посібник зі створення та вдосконалення навчальної матеріально-технічної бази бойової підготовки [Текст] / УБ та СП ГУВВ МВС України. – К., 2000. – 36 с.
5. Управління повсякденною діяльністю підрозділів [Текст] : навч. посіб. / О. П. Флорін, І. Ф. Ролін, О. М. Шаповал та ін. ; за ред. С. Т. Полторака. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2011. – 379 с.
6. Эволюционный синтез систем [Текст] / Е. П. Балашов. – М. : Радио и связь, 1985. – 398 с.
7. Флорін, О. П. Структура та функції системи бойової підготовки внутрішніх військ МВС України. Наукове забезпечення СБД ВВ МВС України [Текст] : тези доп. наук.-практ. конф., Харків, 22 лютого 2012 р. / О. П. Флорін [орг. ком. : О. О. Морозов (відпов. ред.) та ін.]. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2012. – С. 35.
8. Флорін, О. П. Обґрунтування структури та функцій системи бойової підготовки внутрішніх військ МВС України [Текст] / О. П. Флорін, О. Ю. Шабалін // Збірник наукових праць / Державна прикордонна служба України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький : НАДПСУ, 2012. – № 57. – С. 45–55. – (Серія “Військові та технічні науки”).

Стаття надійшла до редакції 03.06.2013 р.

Рецензент – доктор військових наук, професор І. О. Кириченко, Академія внутрішніх військ МВС України, Харків, Україна